

DOMSTOLENS DOM
den 27 juni 2000 *

I de förenade målen C-240/98—C-244/98,

angående en begäran enligt artikel 177 i EG-fördraget (nu artikel 234 EG), från Juzgado de Primera Instancia n° 35 de Barcelona (Spanien), att domstolen skall meddela ett förhandsavgörande i de vid den nationella domstolen anhängiga målen mellan

Océano Grupo Editorial SA

och

Rocío Murciano Quintero (C-240/98)

samt mellan

Salvat Editores SA

och

José M. Sánchez Alcón Prades (C-241/98),

José Luis Copano Badillo (C-242/98),

Mohammed Berroane (C-243/98),

Emilio Viñas Feliú (C-244/98),

* Rättegångsspråk: spanska.

angående tolkningen av rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäligen villkor i konsumentavtal (EGT L 95, s. 29; svensk specialutgåva, område 15, volym 12, s. 169),

meddelar

DOMSTOLEN

sammansatt av ordföranden G.C. Rodríguez Iglesias, avdelningsordföranden L. Sevón samt domarna P.J.G. Kapteyn, C. Gulmann, J.-P. Puissochet, G. Hirsch, P. Jann (referent), H. Ragnemalm, M. Wathelet, V. Skouris och F. Macken,

generaladvokat: A. Saggio,

justitiesekreterare: avdelningsdirektören H.A. Rühl,

med beaktande av de skriftliga yttranden som har inkommit från:

- Océano Grupo Editorial SA och Salvat Editores SA, genom advokaten A. Estany Segalas, Barcelona,
- Spaniens regering, genom S. Ortiz Vaamonde, abogado del Estado, i egenskap av ombud,
- Frankrikes regering, genom K. Rispal-Bellanger, sous-directeur, utrikesministeriets rättsavdelning, och R. Loosli-Surrans, chargé de mission, samma avdelning, båda i egenskap av ombud,

— Europeiska gemenskapernas kommission, genom juridiske rådgivaren J.L. Iglesias Buhigues och M. Desantes Real, nationell tjänsteman med förordnande vid rättstjänsten, båda i egenskap av ombud,

med hänsyn till förhandlingsrapporten,

efter att muntliga yttranden har avgivits vid förhandlingen den 26 oktober 1999 av: Océano Grupo Editorial SA, Salvat Editores SA, Spaniens regering, Frankrikes regering och kommissionen,

och efter att den 16 december 1999 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

- 1 Juzgado de Primera Instancia n° 35 de Barcelona har genom beslut av den 31 mars 1998 (C-240/98 och C-241/98) och av den 1 april 1998 (C-242/98—C-244/98), vilka inkom till domstolen den 8 juli samma år, i enlighet med artikel 177 i EG-fördraget (nu artikel 234 EG) ställt en fråga om tolkningen

av rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäligen villkor i konsumentavtal (EGT L 95, s. 29, svensk specialutgåva, område 15, volym 12, s. 169, nedan kallat direktivet).

- 2 Denna fråga har uppkommit i tvister mellan dels Océano Grupo Editorial SA och Rocío Murciano Quintero, dels Salvat Editores SA och José M. Sánchez Alcón Prades, José Luis Copano Badillo, Mohammed Berroane samt Emilio Viñas Feliù, angående betalningen av belopp som skall erläggas till fullgörande av avtal om avbetalningsköp mellan nämnda bolag och motparter i målen vid den nationella domstolen.

Tillämpliga bestämmelser

Gemenskapslagstiftningen

- 3 Enligt artikel 1.1 i direktivet syftar detsamma till att ”närma medlemsstaternas lagar och andra författningar till varandra i fråga om oskäligen villkor i avtal som sluts mellan en näringsidkare och en konsument”.

4 Artikel 2 i direktivet har följande lydelse:

”I detta direktiv avses med

...

- b) ’konsument’: en fysisk person som i samband med avtal som omfattas av detta direktiv handlar för ändamål som faller utanför hans näring eller yrke,

- c) ’näringsidkare’: en fysisk eller juridisk person som i samband med avtal som omfattas av detta direktiv handlar för ändamål som har samband med hans näring eller yrkesverksamhet, oavsett om den är offentlig eller privat.”

5 I artikel 3.1 i direktivet föreskrivs följande:

”Ett avtalsvillkor som inte har varit föremål för individuell förhandling skall anses vara oskäligt om det i strid med kravet på god sed medför en betydande obalans i parternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet till nackdel för konsumenten.”

- 6 I artikel 3.3 i direktivet hänvisas till bilagan i detsamma, som innehåller en ”vägledande, inte uttömmande lista på villkor som kan anses oskäligen”. Punkt 1 i bilagan avser ”[a]vtalsvillkor vars mål eller konsekvens är

...

- q) att upphäva eller inskränka konsumentens rätt att gå till domstol eller vidta andra rättsliga åtgärder...”

- 7 Artikel 6.1 i direktivet har följande lydelse:

”Medlemsstaterna skall föreskriva att oskäligen villkor som används i avtal som en näringsidkare sluter med en konsument inte är, på sätt som närmare stadgas i deras nationella rätt, bindande för konsumenten och att avtalet skall förbli bindande för parterna på samma grunder, om det kan bestå utan de oskäligen villkoren.”

- 8 Artikel 7.1 och 7.2 i direktivet har följande lydelse:

”1. Medlemsstaterna skall se till att det i konsumenternas och konkurrenternas intresse finns lämpligen och effektiva medel för att hindra fortsatt användning av oskäligen villkor i avtal som näringsidkare sluter med konsumenter.

2. De medel som avses i punkt 1 skall omfatta bestämmelser om att personer eller organisationer, som enligt nationell rätt har ett berättigat intresse att skydda konsumenter, får inleda ett ärende enligt nationell lagstiftning vid domstolar eller behöriga administrativa myndigheter, för att dessa skall avgöra om avtalsvillkor som utformats för allmänt bruk är oskäliga och använda lämpliga och effektiva medel för att förhindra framtida bruk av sådana villkor.”
- 9 Medlemsstaterna skulle, enligt artikel 10.1 i direktivet, senast den 31 december 1994 ha satt i kraft de lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa direktivet.

Den nationella lagstiftningen

- 10 I spansk rätt säkerställdes konsumenternas skydd mot att näringsidkarna inför oskäliga villkor i avtalen först genom Ley General 26/1984, de 19 julio, para la Defensa de los Consumidores y Usuarios (allmän lag nr 26 av den 19 juli 1984 om skydd av konsumenter och användare, *Boletín Oficial del Estado* nr 176 av den 24 juli 1984, nedan kallad lag nr 26/1984).
- 11 Av artikel 10.1 c i lag nr 26/1984 framgår att villkor, förutsättningar eller bestämmelser som är allmänt tillämpliga på utbud eller på åtgärder för att främja försäljning av varor eller tjänster skall vara förenliga med god sed och säkerställa en riktig balans mellan parternas rättigheter och skyldigheter, vilket under alla omständigheter utesluter användningen av oskäliga villkor. Enligt artikel 10.4 i

nämnda lag är oskäligen villkor, som definieras som villkor som på ett oproportionerligt och orättvist sätt är till skada för konsumenten eller som medför en obalans i parternas rättigheter och skyldigheter till nackdel för konsumenterna, ogiltiga.

- 12 Direktivet blev fullständigt införlivat genom Ley 7/1998, de 13 de abril, sobre Condiciones Generales de la Contratación (lag nr 7/1998 av den 13 april 1998 om allmänna avtalsvillkor, *Boletín Oficial del Estado* nr 89 av den 14 april 1998, nedan kallad lag nr 7/1998).
- 13 I artikel 8 i lag nr 7/1998 föreskrivs att allmänna villkor som strider mot bestämmelserna i lagen till nackdel för den som har ingått avtalet är ogiltiga. Detta gäller i synnerhet de allmänna villkor som är oskäligen och som har införts i konsumentavtal i den mening som avses i lag nr 26/1984.
- 14 Lag nr 7/1998 innebär dessutom en komplettering av lag 26/1984, bland annat genom att det i den sistnämnda lagen tillförs en artikel 10a, vars punkt 1 i huvudsak återger innehållet i artikel 3.1 i direktivet, och en tilläggsbestämmelse som i huvudsak återger innehållet i den till direktivet fogade förteckningen över villkor som kan anses oskäligen, med preciseringen att den är av minimikaraktär. Ett villkor som har införts i ett avtal skall, enligt punkt 27 i denna tilläggsbestämmelse, anses vara oskäligen om det som behörig domstol uttryckligen utpekar en annan domstol än rätten i den ort där konsumenten har sitt hemvist eller där förpliktelsen skall fullgöras.

Tvisterna i målen vid den nationella domstolen och tolkningsfrågan

- 15 Svarandena i målet vid den nationella domstolen, som alla har sitt hemvist i Spanien, ingick var för sig mellan den 4 maj 1995 och den 16 oktober 1996 ett

avtal om köp av en encyklopedi på avbetalning för personligt bruk. Det är sökandena i målen vid den nationella domstolen som är säljarna av dessa encyklopedier.

- 16 Avtalen innehöll ett villkor om att behörig domstol skulle utgöras av domstolarna i Barcelona (Spanien), en stad där ingen av svarandena i målet vid den nationella domstolen har sitt hemvist men där sökandena i målen vid den nationella domstolen har sitt säte.

- 17 Efter det att den överenskomna fristen hade löpt ut utan att förvärvarna av encyklopedierna hade betalat de belopp som de var skyldiga att erlägga, väckte säljarna mellan den 25 juli och den 19 december 1997 talan vid Juzgado de Primera Instancia n° 35 de Barcelona inom ramen för förfarandet "juicio de cognición" (ett summariskt förfarande som förbehålls tvister om mindre värden), i syfte att svarandena i målet vid den nationella domstolen skulle förpliktas att utge de belopp för vilka de var betalningsskyldiga.

- 18 Svarandena i målet vid den nationella domstolen har inte delgetts dessa ansökningar, eftersom nämnda domstol har ställt sig tveksam till huruvida den är behörig att ta upp dessa tvister till prövning. Den nationella domstolen har härvid påpekat att Tribunal Supremo vid flera tillfällen har förklarat att sådana forumregler som de som är i fråga i förevarande mål är oskäligen. Den nationella domstolen har emellertid tillagt att de nationella domstolarnas avgöranden är motsägelsefulla vad beträffar möjligheten att ex officio bedöma huruvida villkor i förfaranden som avser skyddet av konsumenternas intressen är ogiltiga.

- 19 Det är mot denna bakgrund som Juzgado de Primera Instancia n° 35 de Barcelona, som anser att en tolkning av direktivet är nödvändig för att den skall

kunna döma i saken, har beslutat att förklara målen vilande och att ställa följande tolkningsfråga, som har samma lydelse i de fem besluten om hänskjutande, till domstolen:

”Kan en nationell domstol ex officio bedöma huruvida ett villkor är oskäligt eller inte innan den beslutar om en ansökan kan tas upp till sakprövning vid allmän domstol, med hänsyn till konsumentskyddet i rådets direktiv 93/13/EEG om oskäliga villkor i konsumentavtal?”

20 Domstolens ordförande har genom beslut av den 20 juli 1998 förordnat om att de fem målen C-240/98—C-244/98 skall förenas vad gäller det skriftliga och muntliga förfarandet samt domen.

21 Domstolen konstaterar inledningsvis att ett sådant villkor som det som är i fråga i målen vid den nationella domstolen uppfyller alla kriterier för att det skall kunna anses vara oskäligt enligt direktivet, i den mån villkoret utan att ha varit föremål för individuell förhandling har införts i ett avtal mellan en konsument och en näringsidkare i den mening som avses i direktivet.

22 Ett sådant villkor, som syftar till att utpeka den domstol inom vars domkrets näringsidkaren har sitt säte som behörig domstol i alla tvister som uppkommer till följd av avtalet, innebär att konsumenten blir skyldig att godta den exklusiva behörighet som tillkommer en domstol som kan befinna sig långt från dennes hemvist, vilket kan medföra att det blir svårare för honom att inställa sig. I tvister om mindre värden skulle konsumentens kostnader för att inställa sig kunna verka avskräckande och leda till att denne helt avstår från att väcka talan vid domstol eller till att han avstår från allt försvar. Ett sådant villkor omfattas således av den i punkt 1 q i bilagan till direktivet avsedda kategorin villkor vars mål eller

konsekvens är att upphäva eller inskränka konsumentens rätt att gå till domstol.

- 23 Villkoret medför att näringsidkaren kan sammanföra alla tvister som avser dess näringsverksamhet till den domstol inom vars domkrets näringsidkaren har sitt säte, vilket medför att dess inställelse blir både lättare att organisera och mindre kostsam.
- 24 Av detta följer att en forumregel, som utan att ha varit föremål för individuell förhandling har införts i ett avtal mellan en konsument och en näringsidkare och enligt vilken den domstol inom vars domkrets näringsidkaren har sitt säte har exklusiv behörighet, skall anses vara oskälig i den mening som avses i artikel 3 i direktivet, när den i strid med kravet på god sed medför en betydande obalans i parternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet, till nackdel för konsumenten.
- 25 Vad beträffar frågan huruvida en domstol, vid vilken ett mål rörande ett avtal mellan en näringsidkare och en konsument har anhängiggjorts, ex officio kan bedöma huruvida ett avtalsvillkor är oskäligt erinrar EG-domstolen om att det genom direktivet införda skyddssystemet grundas på tanken att konsumenten befinner sig i underläge i förhållande till näringsidkaren, i fråga om såväl förhandlingsposition som informationsnivå, vilket medför att konsumenten godkänner villkor som näringsidkaren har utformat i förväg, utan att kunna påverka villkorens innehåll.
- 26 Det mål som eftersträvas med artikel 6 i direktivet, enligt vilken medlemsstaterna skall föreskriva att oskäliga villkor inte är bindande för konsumenterna, skulle inte kunna uppnås om konsumenterna var skyldiga att själva göra gällande att sådana villkor är oskäliga. I tvister om mindre värden kan advokatavodet överstiga värdet på det som tvisten gäller, vilket kan avskräcka konsumenten från att försvara sig mot tillämpningen av ett oskäligt villkor. Även om det är riktigt att de processuella reglerna i flera medlemsstater medger att enskilda försvarar sig själva i sådana tvister, föreligger en inte obetydlig risk för att konsumenten, bland

annat på grund av okunnighet, inte gör gällande att det villkor som han ställs inför är oskäligt. Av detta följer att ett verksamt konsumentskydd endast kan uppnås om den nationella domstolen får bedöma ett sådant villkor ex officio.

27 Såsom generaladvokaten har påpekat i punkt 24 i sitt förslag till avgörande grundas det genom direktivet införda skyddssystemet för övrigt på tanken att den ojämlika situationen mellan konsumenten och näringsidkaren endast kan uppvägas av ett faktiskt ingripande från någon annan än de avtalslutande parterna. Det är därför som det, efter kravet i artikel 7.1 i direktivet att medlemsstaterna skall tillhandahålla lämpliga och effektiva medel för att hindra fortsatt användning av oskäliga villkor, i artikel 7.2 preciseras att dessa medel skall göra det möjligt för godkända sammanslutningar av konsumenter att väcka talan vid domstolar för att dessa skall avgöra om villkor som har utformats för allmänt bruk är oskäliga och att, i förekommande fall, utverka förbud mot att använda sådana villkor, även om de inte har använts i bestämda avtal.

28 Som den franska regeringen har påpekat är det svårt att, i ett system som kräver att man i förebyggande syfte vidtar särskilda kollektiva åtgärder som syftar till att undanröja missbruk som är till skada för konsumenternas intressen, tänka sig att den domstol vid vilken ett mål har anhängiggjorts rörande ett bestämt avtal, i vilket ett oskäligt villkor ingår, inte skulle kunna låta bli att tillämpa detta villkor av det enda skälet att konsumenten inte har gjort gällande att det är oskäligt. Domstolen anser tvärtom att den möjlighet som en domstol har att ex officio granska huruvida ett villkor är oskäligt utgör ett medel som är ägnat både att uppnå det resultat som har fastslagits i artikel 6 i direktivet, det vill säga att förhindra att en konsument blir bunden av ett oskäligt villkor, och att bidra till att förverkliga det mål som avses i artikel 7 i direktivet, eftersom en sådan granskning kan ha en avskräckande verkan som leder till att näringsidkarna upphör att använda oskäliga villkor i konsumentavtalen.

29 Av det ovan anförda följer att det skydd som konsumenterna garanteras i direktivet innebär att den nationella domstolen ex officio får bedöma huruvida

ett villkor i det avtal som har lagts fram för den är oskäligt, när den undersöker huruvida en ansökan som har getts in till de nationella domstolarna kan tas upp till sakprövning.

- 30 När det gäller en situation där direktivet inte har införlivats erinrar domstolen om att det av fast rättspraxis (dom av den 13 november 1990 i mål C-106/89, *Marleasing*, REG 1990, s. I-4135, punkt 8, svensk specialutgåva, volym 10, s. 575, av den 16 december 1993 i mål C-334/92, *Wagner Miret*, REG 1993, s. I-6911, punkt 20, svensk specialutgåva, volym 14, s. 477, och av den 14 juli 1994 i mål C-91/92, *Faccini Dori*, REG 1994, s. I-3325, punkt 26, svensk specialutgåva, volym 16) följer att den nationella domstolen vid tillämpningen av nationell rätt, oavsett om det rör sig om bestämmelser som har antagits före eller efter direktivet, är skyldig att i den utsträckning det är möjligt tolka den nationella rätten mot bakgrund av direktivets ordalydelse och syfte så att det resultat som avses i direktivet uppnås och därmed agera i överensstämmelse med artikel 189 tredje stycket i EG-fördraget (nu artikel 249 tredje stycket EG).
- 31 Vid tillämpningen av sådana bestämmelser i nationell rätt som var i kraft vid tidpunkten för omständigheterna och som det har erinrats om i punkterna 10 och 11 i förevarande dom ankommer det således på den nationella domstolen, vid vilken har anhängiggjorts ett mål som omfattas av direktivets tillämpningsområde och där bakgrunden utgörs av omständigheter som har ägt rum efter det att fristen för att införliva löpte ut, att i den utsträckning det är möjligt tolka bestämmelserna i enlighet med direktivet på ett sådant sätt att de kan tillämpas *ex officio*.
- 32 Av det ovan anförda följer att den nationella domstolen, vid tillämpningen av bestämmelser i nationell rätt, oavsett om det rör sig om bestämmelser som har antagits före eller efter nämnda direktiv, är skyldig att i den utsträckning det är möjligt tolka bestämmelserna mot bakgrund av direktivets ordalydelse och syfte. Kravet på en konform tolkning innebär särskilt att den nationella domstolen skall ge företräde åt den bestämmelse som medför att domstolen *ex officio* kan vägra att godta en behörighet som den tilldelas enligt ett oskäligt villkor.

Rättegångskostnader

- 33 De kostnader som har förorsakats den franska och den spanska regeringen samt kommissionen, vilka har inkommit med yttranden till domstolen, är inte ersättningsgilla. Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna.

På dessa grunder beslutar

DOMSTOLEN

— angående den fråga som genom beslut av den 31 mars och den 1 april 1998 har ställts av Juzgado de Primera Instancia n° 35 de Barcelona — följande dom:

- 1) Det skydd som konsumenterna garanteras i rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal innebär att den nationella domstolen ex officio får bedöma huruvida ett villkor i det avtal som har lagts fram för den är oskäligt, när den undersöker huruvida en ansökan som har getts in till de nationella domstolarna kan tas upp till sakprövning.

- 2) Den nationella domstolen är, vid tillämpningen av bestämmelser i nationell rätt som har antagits före eller efter nämnda direktiv, skyldig att i den utsträckning det är möjligt tolka bestämmelserna mot bakgrund av direktivets ordalydelse och syfte. Kravet på en konform tolkning innebär särskilt att den nationella domstolen skall ge företräde åt den bestämmelse som medför att domstolen ex officio kan vägra att godta en behörighet som den tilldelas enligt ett oskäligt villkor.

Rodríguez Iglesias	Sevón	Kapteyn
Gulmann		Puissochet
Hirsch	Jann	Ragnemalm
Wathelet	Skouris	Macken

Avkunnad vid offentligt sammanträde i Luxemburg den 27 juni 2000.

R. Grass

G.C. Rodríguez Iglesias

Justitiesekreterare

Ordförande